

DOLA DE JONGOVÁ

Strážkyně domácího krbu

Překlad z nizozemštiny
Magda de Bruin Hüblová

Pistorius & Olšanská
Příbram 2018

Kniha byla redakčně a vydavatelsky připravena v rámci semináře
Nakladatelská praxe na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze
a vydána s laskavou finanční pomocí stipendijního fondu Filozofické
fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Ministerstva kultury ČR
a nizozemské nadace Nederlands Letterenfonds.

MINISTERSTVO
KULTURY

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

First published as DE THUISWACHT

Copyright © 1954, 2017 Ian J. Joseph and Uitgeverij Cossee BV

Translation © Magda de Bruin Hüblová, 2018

Afterword © Eva Cossée and Uitgeverij Cossee BV

Typography © Lubomír Šedivý, 2018

Photo © Andrew Davis / Trevillion Images

ISBN 978-80-7579-031-6

Věnováno M. a K. na památku W.

S Erikou jsem se seznámila roku 1938 u jedné společné známé, z mé strany letmé známé, jíž jsem nevěnovala příliš mnoho času. Šest neděl, které jsme strávily vedle sebe v nemocničním pokoji, mě neinspirovalo k důvěrnějšímu styku prostě proto, že se mi Wies za ten měsíc a půl už zajídala. Wies je z žen, které jakmile natrefí na příslušnici stejného pohlaví o samotě, rozhodí síť ženské sounáležitosti, a jediný únikový prostředek, totiž překotný úprk, pro mě tehdy nepřicházel v úvahu. Wies se také vyznačovala příslušnou hroší kůží, takže můj nedostatek nadšení a předstíraná ospalost jako by ji o to víc povzbuzovaly k dalším důvěrným sdělením. Když se o dva týdny dřív než já uzdravila, často za mnou chodila na návštěvu a nosila mi květiny a různé dobroty.

Připadalo mi tedy, že ji nemůžu úplně přehlížet, a tak jsem občas přijala jedno z jejích opakovaných pozvání. Nač si vyčítat, že se mi tehdy přičilo někoho nezdvořile odbýt, ostatně seznámila jsem se tam s Erikou. Jednoho teplého letního večera jsem nasedla na kolo a rozjela se k Wies. Potají jsem doufala, že ji nezastihnu doma, to upřímně přiznávám, v tom případě jsem hodlala vhodit do schránky lístek, povinnosti by tím bylo učiněno zadost. Jenže na mé zazvonění se dveře otevřely a já se zase už nechala polapit.

Erica ležela na divanu u otevřených dveří na balkon. Zdálo se, že na okamžik zaváhala, zda má při představování vstát, nebo zůstat ležet, má napřažená ruka ji přivedla k rozhodnutí,

načež svižně švihla nohama a z divanu sklouzla. Okamžitě mě přitahovala, na výhrady spojené s návštěvou Wies jsem zapomněla. Teď po letech vidím Eriku pořád ještě před sebou, jak sklouzla z divanu a stiskla mou podanou ruku. Mladý, plný obličej, ale staře působící rys kolem úst, který jí stahoval koutky dolů, a v hnědých očích pronikavý, poněkud melancholický výraz. Na nohou měla sandály, sytě modré vlněné ponožky, na sobě skládanou sukni a červenou sportovní rozhalenku. Světlé vlasy ostříhané nakrátko, vzadu delší – jako kluk, který by potřeboval jít k holiči. Byla tedy oblečená jako socialistická mládežnice, což je typ lidí, s nimiž se nikdy necítím ve své kůži. Pár takových holek pracovalo u nás v kanceláři a těm jsem se vyhýbala. Jenže Erica se zdála být jiná. Ten první večer na mě dělala dojem, jako by na takovém oblečení lpěla, protože odmítá dospět. Až později mě napadlo, že je to nejprostší způsob, jak čelit finančním nesnázím. Ani tomu zjištění už dnes však nepřikládám žádný význam.

Toho večera u Wies se Eričin život stal součástí mého života. Náhodné setkání – a já si častokrát říkávám, jak by se můj život odvíjel bez Eriky. Dlouho jsem se domnívala, že moje role byla ryze divácká, teď však vím, že jsem pro Eriku přehodila výhybku. Bylo to tak lepší, nebo bych byla šťastnější bez ní – kdo to může určit? Já rozhodně ne.

Společnou domácnost jsme založily tuším už měsíc po seznamení. Stěhování jsem měla v plánu. Zprotivily se mi bytné a internátní režim v ženském penzionu, kam jsem se nastěhovala po otcově smrti a z pohodlnosti tam už zůstala. A Erica sháněla bydlení po poslední a konečné hádce s matkou.

Nájemní smlouvu bytu na Prinsengrachtu jsem podepsala já. Erica pracovala jako novinářka ve *Zpravodaji* a pobírala plat eléva. Stála o stupeň výš než volentér, což byla vějička, na kterou v těch letech mladé lidi chytali, aby je pak mohli vykořisťovat. Jako volentér pracovala už předtím dva roky v jedněch oblastních novinách, přičemž sama parazitovala na matčině příjmu. Teď „máti“ dluh splácela – začarovaný kruh, osud mnoha mladých lidí v tehdejší době nezaměstnanosti.

Způsob, jakým Erica o matce mluvila, ve mně první rok vyvolával jen smích. Ať se přihodilo cokoliv, vždycky zdůrazňovala humornou stránku. Nechápala jsem tehdy, co se za tím šaškováním skrývá, a vychutnávala jsem si Eričin talent, s jakým „máti“ líčila.

„Volala máti,“ halekala na mě při návratu z práce už ze schodů, „generál jede na dovolenou, ale máti s sebou nebere,“ a když došla nahoru, matčiny nářky na penzionovaného lampasáka, jemuž máti vedla domácnost, ještě vyšperkovala.

První rok s Erikou na Prinsengrachtu jsem nevycházela z překvapení. Teď si skoro nedovedu představit, jak jsem její mnohdy svérázné chování mohla přijímat s tak mizivými námitkami či komentářem. Její potíže a konflikty jsem samozřejmě viděla, ale v té době se promítaly jako siluety na bílé plátno – až později, díky perspektivě v pozadí, získaly obrazy tvar a barvu. Trápení plynoucí z vhledu a pochopení mi zůstalo první rok ušetřeno prostě proto, že jsem se držela zpátky. Rozhodly jsme se, že každá povede vlastní život. Stanovily jsme si tuto podmínku, vnuknutou infantilní touhou po udržení

jakési – domnělé – volnosti, ne že bychom ten ústupek jedna od druhé přímo vyžadovaly, nicméně se nám tehdy vznášel před očima jako pojem bez hlubší potřeby ospravedlnění. Byla to agresivní reakce na naše dětství, v němž jsme – Erica zřejmě ještě víc než já – nedostaly dost příležitostí k rozvíjení pocitu volnosti. Z mého dnešního pohledu jsme to dodržovaly křečovitě. Tato výhrada mi bránila v tom, abych darovala a přijímala hlubší přátelství. Snaha nevměšovat se jedna druhé do života proměnila první rok našeho soužití v opravdový výkon, pro mě dlouhé cvičení v sebekázní. Vzhledem k nestálosti Eričiny povahy se v naší domácnosti o nějaké pravidelnosti nedalo mluvit. Přesto vznikla jakási rutina, již jsme bez námitek dodržovaly. Neplýtvaly jsme na to slovy, naše soužití se vyvinulo samovolně.

Přesvědčila jsem majitele, aby jednu stěnu vyboural, čímž se Eričin pokoj rozšířil o spojovací místnost. Postel jsem si přirazila k posuvným dveřím, a přestože zůstávaly stále zatažené, mohly jsme si i večer před spaním povídat – ona z postele v alkovně a já ze své za dveřmi.

Dveře mezi našimi pokoji jsem zatáhla ještě před podepsáním nájemní smlouvy. Přišly jsme se potřetí podívat na byt, abychom se důkladně ujistily o tom, že je to správná volba. Nájem bytu a odpovědnost s tím spojená ve mně vyvolávaly určité obavy, které mě trápily hlavně v noci. Nedávala jsem to však znát. Stála jsem to nedělní odpoledne v pokoji do dvora, Erica ve spojovací místnosti. „Víš jistě, že chceš pokoj do ulice, Eriko?“

Přikývla s přesvědčením. „Ano, mám radši randál aut a tak, radši randál z ulice než tohle.“ Ukázala na otevřené dveře na

balkon s výhledem na zadní stranu domů v ulici rovnoběžné s grachtem. „Ukřičené ženské a manželské hádky,“ dodala, „těch už mám po krk.“

Moc jsem to nechápala, vždyť dům generála, u kterého Erica s matkou bydlely, stál na noblesní Minervině třídě. Ale nevěnovala jsem tomu dál pozornost. „Tak necháme tuhle stěnu strhnout a dostaneš k tomu tu alkovnu. Jinak by tvoje porce byla moc malá, můj pokoj je větší. Můžeš si do toho přístěnku postavit postel a třeba nějaký stolek...“

„...necháme tuhle stěnu strhnout,“ napodobila mě. „Pane jo. Myslíš, že domácí je padlý na hlavu?“

„Nech to na mně.“ Najednou jsem se cítila ohromně jistě. „A jinak to zaplatíme samy.“

Na okamžik se na mě zkoumavě zadívala. „Víš přece, že nemám peníze... Ale jestli jsi tak přesvědčená, že domácí...“

„Tak platíš?“ zeptala jsem se. „Podepíšeme to?“

Přikývla zvolna, bez nadšení, nepřestala se na mě dívat. Nejprve jsem zavřela dveře na balkon, jako kdybych to chtěla na moment pozdržet, a pak, s významným pohledem na Eriku, který však nechala bez odezvy, jsem zatáhla posuvné dveře. To gesto bylo myšleno jako zpečetění naší úmluvy, že si vzájemně ponecháme volnost. Slovy jsem ji v té chvíli potvrdit nedokázala.

Naše rozhodnutí, oslavené šálkem kávy v kavárně, byla pouhá dohra. Erica nic neříkala, vypily jsme každá svou kávu a rozešly se po svých. Druhý den ráno mi zavolala z redakce. „Kdy to jdeš podepsat?“

„V poledne.“

„Tak nezapomeň na tu stěnu, ano?“

V následujících týdnech byla Erica nadšená. Drobné nesnáze, které při stěhování do nového bytu obvykle vznikají, s umíněným optimismem přehlížela. Nechala na mně, abych překážky odstranila. Svolení domácího s vybouráním stěny ji zřejmě přesvědčilo o mé zdatnosti v těchto záležitostech. Že jsem musela podepsat smlouvu na dva roky, abych ho přiměla ke spolupráci, jsem jí neřekla. „Zaříd to ty,“ prohlásila, když jsem přivedla řeč na tapetování, podlahové krytiny, topení. Poháněná její důvěrou jsem se odvážila různých podniků, na něž bych si za jiných okolností nikdy netroufla, dokonce jsem se kvůli tomu zadlužila. Erica zcela propadla zařizování svého pokoje. Uměla si neuvěřitelně zručně poradit s náradím. Ještě jsem neviděla, že by žena s takovým fortem truhlařila. Krátké silné prsty zacházely s dřevem a kladivem s takovou jistotou, že se po dvou týdnech mohla nastěhovat do pokoje vybaveného primitivním nábytkem. Peníze na bytové zařízení neměla, ale přitáhla na Prinsengracht nejroztodivnější odložené předměty a po večerech je předělala na použitelný nábytek. Když jsem se kolem půlnoci vracela do svobodárny – v těch týdnech jsem samozřejmě každý večer zacházela do bytu na Prinsengrachtu, jako kočka, která se instinktivně seznamuje s novým domovem –, v jejím pokoji se ještě svítilo. Eriku jsem tam zanechávala skloněnou nad úkolem na ten večer, přikleknutou na dřevu, s pilou v silné ruce, pramínek rovných vlasů přes oči, sportovní košili ztmavlou potem. Skřípot pily nebo bušení kladiva ke mně doléhaly až na ulici. Na otázku, zda kutila ještě dlouho, odpovídala následujícího večera nonšalantně: „Asi do čtyř. Už se rozednívalo. V noci je na grachtu ohromný klid. Aspoň to jsem už zjistila.“ Nebo: „Přespala jsem

tady, nestálo už za to vracet se domů,“ a ukázala na čerstvě potažené křeslo. „Sedí se v něm pěkně, je měkoučké.“ Na ponocování byla očividně zvyklá a já jsem si opakovaně kladla otázku, zda mě tím nebude v budoucnu v noci budit. Potřebovala jsem osm hodin nerušeného spánku.

Přestěhování mých věcí a postele se nečekaně ujala sama. Můj úmysl objednat stěhováky okamžitě zavrhl: „Škoda peněz.“

„Tak jak to mám udělat?“ optala jsem se zakřiknutě, řádně zastrašená intonací jejího hlasu, která zavinila, že můj úmysl najednou působil tak marnotratně.

„To se ještě uvidí.“

Nechala mě v nejistotě do posledního dne, a když jsem jí trochu nesměle připomněla její odpovědnost, prohlásila: „Tátův skladník k tobě přijde zítra odpoledne na půl šestou s károu. Postarej se, ať jsi připravená.“

Bylo to poprvé, že se zmínila o „tátovi“. Do té chvíle jsem žila v domnění, že její otec zemřel a že „máti“ je jako vdova nucena uživit se sama. Z Eričina mlčení jsem odvodila v mých očích logický, nicméně zcela nesprávný závěr. Ani tehdy k tomu oznámení nic nedodala a já jsem nenašla odvahu vyptávat se.

První večer v našem novém bytě vidím jako dnes. Skladník musel jet z mé svobodárny do bytu dvakrát. Poprvé měl káru už napůl naloženou Eričinými saky paky, které vyzvedl v generálově domě. Když konečně odjel – s Eričiny vzkazem „že tátu pozdravuju“ a s pěti guldeny ode mě –, vrhly jsme se na nepořádek. Rovnaly jsme si věci do jedenácti hodin. Hodně času jsme ztratily obcházením přes předsíň, protože spojovací

dveře zůstaly i tehdy zatažené. Až když jsme se vrátily z blízké hospůdky, kam jsme si skočily na kávu a volská oka, a já jsem se před spaním zašla podívat na výsledky Eričiny činorodosti, uvědomila jsem si, co mě při stěhování neurčitě zneklidnilo. Něco mi tam scházelo, ale ve shonu a zmatku jsem se na to nedokázala soustředit. Její majetek na káře – nějaké krabice, kufrík, jedna židle a psací stroj – ve mně letmo vyvolal soucit, vzpomněla jsem si však, že má nábytek v novém bytě, a to mě uklidnilo. Její pokoj mi taky připadal trochu holý, což jsem přičítala stěhování – stačí vybalit a všechno urovnat. Až teď, když jsem jí přišla popřát dobrou noc, stála jsem u dveří a Erica v rohu pokoje rozvazovala provaz na ranečku příkrývek, mě to najednou napadlo. „Eriko, co postel? Kde máš postel? Zapomnělas na postel!“

Napřímila se a podívala se na mě, ústa jí zkřivil rozpačitý úsměv. „Spím na zemi,“ řekla. Navzdory úsměvu zněl její hlas vážně a nesmlouvavě. Teď jsem se však přiměla k dalšímu hovoru. „Nebudeš přece... Co je to za hloupost...“ „Vyspím se kdekoliv,“ skočila mi do řeči. „Zítra nebo pozítří si nějakou koupím, v bazaru. Neboj,“ uklidnění dodala nejspíš pod dojmem toho, co se mi zračilo ve tváři: výčitky, které jsem si dělala pro svou nepozornost, rozhořčení, jež jsem si nedovedla dobře vysvětlit. „Proč jsi nic neřekla? Peníze jsem ti přece mohla půjčit...“ Posadila se na svinuté příkrývky a objala si kolena. Smála se teď naplno. „Copak jsi ještě nikdy nespala na zemi? A co kdyby hořelo nebo přišla povodeň, to by ti nic jiného nezbývalo...“

„Eriko, přestaň...“ Nevěděla jsem, co říct. Při nejlepší vůli jsem to nedokázala brát na lehkou váhu, nemohla jsem se

k jejímu smíchu přidat. Ale už zmlkla. Odvrátila hlavu a několik minut se dívala ven. Bylo najednou takové ticho, že jsem ve svém pokoji za zavřenými dveřmi slyšela tikat hodiny.

„Máti mi postel nechtěla dát,“ řekla. Nepřestala se dívat ven, na tmavé siluety stromů na grachtu osvětleném měsícem.

„Postel byla nejspíš generála,“ chabý vtip, abych jí pomohla, ještě si na něj dobře vzpomínám. Ostatně celá ta příhoda mi nepříjemně uvázla v paměti.

Erica pokrčila rameny.

„Tak... Dobře se vyspi...“ popřála jsem jí.

„Dobrou.“

„Naše první noc...“ Co jsem měla říct?

„Ano.“

Hodiny jsem se ještě převalovala z boku na bok. V domě na grachtu bylo ticho, jenže já jsem nemohla usnout.

Dobrých šest neděl spala Erica na zemi, zakuklená v dece. V říjnu jsem jí darovala k narozeninám postel. Do té doby jsem se k té záležitosti už nevrátila. Znemožňoval to Eričin postoj. Nesčetněkrát jsem o tom chtěla začít, ale slova, která jsem měla na jazyku, jsem nedokázala vyslovit. Před usnutím, v zaměstnání, cestou domů mi to mlčení připadalo směšné. Jakmile jsem jí stála tváří v tvář, nebylo možné lehkým tónem nadhodit: „Ta postel, co kdybychom se po ní zítra podívaly?“ Několikrát jsem otálela u výlohy obchodu s nábytkem, jednou jsem dokonce zašla dovnitř zeptat se na ceny, načež jsem se na něco vymluvila a prodavače tam nechala stát. Když postel už brzy ráno přivezli – s tím jsem si něco nalámala hlavu, abych všechno udržela v tajnosti –, zamumlala Erica jen „díky“.

Ale najednou sebou na postel plácla, párkrát na ní zarajtovala a řekla: „Přesně dobrá, ne moc měkká.“

O jejích narozeninách jsem se seznámila s „máti“. Erica návštěvu ohlásila, bez komentáře, bez vtipů. Když Erica po zazvonění otevřela, změnilo se náhle úzké schodiště na šachtu plnou zvuků, výkřiků střídaných smíchem, přehnaného hekání a hlasitých vzdechů, ano, jako by tudy pomalu stoupal sloupec randálu. A pak nahoře trochu umírněnější opakování: „Fujtajksl, to je vejšlap, holka, ty jsi ale nabrala vejšku. Nazdar, děvče!“ (Hlasitá pusa.) „Tak všechno nejlepší, vid! No, bydlíš tu pěkně. Běhoun na schody dostaneš ode mě. Kde máš kamarádku? Fujtajksl! Tak hodně štěstí, holka, vid. Tumáš, to je pro tebe!“

Já jsem v kuchyni vařila čaj a marně čekala na Eričin hlas. Bez jediného slova zavedla matku do svého pokoje a zavřela dveře. S podnosem v rukou jsem váhavě přešlapovala v před-síni.

Později jsem s Eričinou matkou, tělnatou ženou s Eričinou pusou a přelivem v barvě černého krému na boty, udržovala konverzaci, což mě ostatně nestálo žádné úsilí. Máti, jak jsem jí hned to odpoledne začala říkat místo „paní“, mi připadala fascinující a zábavná, samá historka a ochotně odpovídající na prosté otázky a projevy zájmu. Erica byla jako obvykle zamklá.

Vzhledem k těm zavřeným dveřím, které jsem se po krátkém zaváhání rozhodla přehlížet, jsem u Eriky očekávala pocit trapnosti za matku. Leč opět jsem se zmýlila. Na matčin hlučný, obhroublý humor reagovala Erica dokonce úsměvem. Setkaly jsme se opakovaně pohledem a v jejích očích nebyla

jediná stopa rozpaků. Ani matčiny nenávistné a posměšné poznámky na adresu „táty“ jako by se jí nedotýkaly. Klidně pokuřovala na zemi ve své oblíbené póze – objímala si kolena rukama. Musím přiznat, že já jsem pocit trapnosti občas nedokázala potlačit. Při příliš hurónském výbuchu smíchu, příliš nepravděpodobné historce nebo příliš bezostyšném přiznání jsem bezděky hledala Eričiny oči, abych zjistila, jestli přece jen můj pocit nesdílí – a jak nepříjemné to pro ni musí být –, jenže její obličej i držení těla byly nadále pasivní. Ani se jí to nedotkne, říkála jsem si s údivem. Je objektivní, pobavená, všechny ty příhody a vtipy, které přitom musela slyšet už stokrát, ji ani nenudí. Po matčině odchodu do města na večeri s plukovníkem – jako „generála“ ho titulovala Erica – jsem zamířila do kuchyně uvařit něco slavnostního. Ale Erica mě zastavila. Držela v ruce pět guldenů. „Dárek od máti. Pojd, dáme si někde pořádně do nosu.“

Večeřely jsme u Kempinského, Erica však skoro nic neznědla. Při placení jsem musela sáhnout i do své peněženky. Po dvou lahvích vína nepřestávala objednávat Bols. Stěží jsem ji přiměla k odchodu a později jsem jí musela pomoci se svlékáním. Ospale se o mě opírala a několikrát prohlásila, že jsem milá potvora, a líbala mě na krk. Přesto dokázala až k našemu domu vést zcela racionální hovor, vlastně monolog, zábavné a často vtipné shrnutí práce v redakci a legrační popis kolegů.

Tu noc jsem v posteli myslela na těch pět guldenů. „Tumáš, to je pro tebe!“ Dárek, který hrubé prsty už na ulici vylovily z ošuntělé tašky, za halasného stoupání ho máti třímala v ruce a na posledním schodu předala. Nevěděla jsem, koho mi je líto víc – matky, nebo dcery. Volky nevolky se mi vybavily

vzpomínky na oslavy mých narozenin u nás doma, žluté ko-pretinky roztroušené na mé židli i kolem příboru na stole při snídani, ozdobně zabalené dárky u talíře, bábovka se svíčkami, později jedna svíčka za pět roků, otcovo tiché uspokojení. U snídaně Erica zažertovala o posteli. „Tak teď mám postel, a nemůžu spát.“

„Ani po tom Bolsu?“ podivila jsem se.

„Jo, chápeš to? Měla jsem špičku, co?“

„Mírně.“

Zavrtěla hlavou. „Vidíš, tak to bylo tou postelí. A víš, co mě napadlo?“ Podívala se na mě s komickým zoufalstvím, v němž jsem vycítila i pokus něco napravit. „Teď mi budeš muset koupit prostěradla a povlaky.“

„Pěkný dárek k Mikuláši,“ prohodila jsem, v rozpacích z pozice dobrodince.

„To ani není potřeba. Od táty jsem dostala deset guldenů. Kup to ty, já se v tom nevyznám.“

Později, před odchodem do redakce, mi peníze předala. „Věčná škoda,“ poznamenala. Pod schody se obrátila a houkla nahoru: „Beo... měla jsem si za to koupit šaty.“ Přišlo jí to zřejmě vtipné. Se smíchem vyšla z domu.

Zpočátku jsem tedy neustále narážela na záhady. Ale občas byla Erica sdílná. Bez zvláštního důvodu spustila někdy o svém dětství, a tak jsem pro všechny ty problémy, které mi ležely v hlavě, nacházela vysvětlení.

Co vykládala, bylo vždycky tísnivé, tragické, domnívala jsem se však tehdy, že to tak nevnímá, a většinou mě tím rozesmála. Při takových příležitostech jsem skutečně trpěla nevyspáním. Z jejích zážitků vznikla určitá slova a rčení, která

jsme ve vhodnou chvíli používaly a posilovaly tak důvěrnost a sounáležitost. Opakovaly jsme třeba povzdech táty na adresu máti, „budeš ještě tancovat na mém hrobě“, nebo „jdeme k babičce“, signál máti, když z vikýře zahlédla, že táta zapadl do hospůdky naproti. V jistém okamžiku už to Erice nepřišlo vtipné, to však bylo mnohem později.

Wies přijala zprávu o našem partnerství s jásotem. Přidělila si roli deus ex machina a nadělala kolem toho velké cavyky. V jejích představách jsme byly osamělé tulačky, které se spolehly na její neomylný instinkt na lidi a našly jedna druhou i bezpečné přístřeší. Že v tom větší roli hrála ruka prozřetelnosti – moje návštěva u Wies toho letního večera byla přece neohlášená –, ji nenapadlo a já jsem jí to uspokojení nechtěla brát. Přirozeně, ač trochu váhavě, jsem se s Erikou podělila o své city k Wies, lépe řečeno o jejich nepřítomnost. „Ale občas tam přece jen budu muset zajít,“ uzavřela jsem svou zповěď.

„A proč?“ opáčila Erica.

„Myslí to dobře, a když jsem byla nemocná, chovala se tak pozorně.“

„No a co? A vůbec, to přece dělala hlavně pro vlastní potěšení. Lidi jako Wies jsou pozorní a srdeční pro vlastní radost.“ Nejenže tím vystihla Wiesinu povahu, ale současně – to jsem ovšem vnímala jen já, protože jsem měla v téhle věci poněkud špatné svědomí – tím osvětlila i mé návštěvy u Wies.

Proč tam sama občas zajde, jsem nevěděla a neptala jsem se na to. Řekla mi jen, že Wies dřív pracovala v redakčním archivu. Ale věděla jsem jistě, že ji z nějakých důvodů má ráda. Erica neudržovala vztahy, aby tím toho druhého potěšila nebo aby si lidi získala. Nevadilo jí někoho si zneprátelit. Z jejích sympatií jsem nebyla moudrá, tedy ten první rok. V té době jsem se nevidala s příliš mnoha lidmi a návštěvy ke mně

chodily málokdy. Některým přátelům jsem se vyhýbala, protože jistá jizva byla ještě citlivá na určité asociace, a hlavně na trapné setkání, které by v tom případě bylo nevyhnutelné. K lidem, jimž jsem Eriku představila, se chovala s vlídným odstupem. Až asi po půlroce, přesně si to už nepamatuju, se k mým známým začala vyjadřovat a ve většině případů byla ve své kritice na své poměry – ostatně i objektivně vzato – nepodloženě příkrá, podle mého názoru nespravedlivě. Udivovalo mě to, znala jsem tehdy přece její snášenlivou povahu i skrytou vřelost.

Poháněna zvědavostí jsem ji ještě jednou doprovodila na návštěvu k Wies. Chtěla jsem přijít na kloub tomu, co ji na tom příchýlném stvoření přitahuje, vždyť mne naopak Wies nechávala zcela lhostejnou, ba dokonce mě rozčilovala, a jen ze slabosti jsem ji nedokázala setřást.

Když jsem Ericce oznámila, že půjdu s ní, povytáhla udiveně obočí, ale vzápětí řekla „prima“. Zavěsila se do mě a na její naléhání jsme až do jižní části města šly pěšky. Chtěla si užít podzimní večer. Moc jsme toho nenamluvily, byla jsem po perném dni v kanceláři trochu unavená. Erica za sebou zřejmě měla horečný den v redakci, ale unavená nejspíš nebyla. Byla prostě málomluvná. Jen když jsme šly kolem kavárny U Parku, prohodila, že tam sedává každý večer se štamgasty její šéf z redakce. A najednou, s náhlým vzrušením, což mě dost vyděsilo, mě přetáhla na protější chodník, těsně kolem oken kavárny, a nařídila mi, abych bleskurychle – a hlavně nenápadně – nakoukla dovnitř. „Podívej, tam vlevo, sedí u okna. Vysoký blondák v brýlích.“ Neviděla jsem samozřejmě nic a hlasitě jsem se bránila. Se stejným neovládaným vzrušením

mě zatlačila zpátky na druhou stranu ulice, k hlavnímu vchodu do parku. Když jsme přecházely, celou dobu se ohlížela, a ani trochu nenápadně. Chovala se najednou jako školačka a mě to úplně vyvedlo z míry. Kolem šéfa nikdy nedělala žádné haló, mluvila o něm spíš méně než o ostatních spolupracovnících. Ano, na ten večer jsem později myslela, když jsem se snažila rekonstruovat minulé události a poskládat z nich obraz.

„Jdeme přes park, co?“ řekla nadbytečně, já odpověděla „samozřejmě“ a dodala jsem, jak krásně tam voní tlející podzimní listí a jak mi to připomíná dětství v Haagu, když jsem se na kole vracívala ze školy podél městských hájů; incident mi však ještě dlouho ležel v hlavě. Už dřív jsem si občas uvědomila, že kapitole „muži“ se Erica vyhýbá. Tahle vzrušená fraška se nehodila k její povaze. Jenže, říkala jsem si, o čem se tedy baví s Wies, protože – jak jsem zažila v nemocnici – Wiesiny hovory se pokaždé stočily k tomuto námětu. Pro mě to byl hlavní bod mého kritického postoje k Wies a současně jedna z věcí, které jsem oceňovala u Eriky.

Kráčely jsme teď co noha nohu mine a bylo tam víc lidí, kteří se jako my ten večer v parku loučili s létem a snažili se utěšit podzimem. Říkala jsem si, že tohle roční období je možná vlastně nejlepší, sezona rozkladu a chátrání, která v sobě nese příslib nového rozkvětu. Podzim, pokud se mi vnucoval tak silně jako tehdy, ve mně vždycky vyvolával sentimentální náladu, a pokud jsem se odvážila nazvat to pravým jménem, byl to stesk. Působily mi ho každodenní cesty na kole ze školy domů, kde na mě čekával otec s konvicí čaje. Nedalo se o tom říct kdovíjak mnoho. Přesto jsem chtěla Erice pomoci lehkou

konverzací – uvažovala jsem, že nejspíš vycítila, jak podivně se před chvílí chovala, i když nedávala najevo sebemenší rozpaky. Tak jsme si v klidu vykračovaly parkem k východu. Ze znavených stromů se zvolna snášely listy a naše nohy si jako v dětství, jen v poněkud umírněnější podobě, pohrávaly se suchým kobercem.

U Wies se Erica rovnou složila na divan. Pod hlavu si nacpala polštář a hověla si tam jako doma, tak jak jsem ji tam zastihla poprvé. Wies byla štěstím bez sebe. Snažila se nám poskytnout všemožné pohodlí, čímž vytvořila neklidné ovzduší a já jsem tam seděla jako na jehlách – ano, Wies, sedí se mi tu dobře a čaj mi stačí, opravdu nechci nic jiného a není mi moc horko a netáhne na mě a opravdu radši sedím v tomhle křesle než v tamtom – Erica to všechno s klidem sledovala a nespustila Wies z očí.

„Co říkáš mým šatům?“ zeptala se jí Wies, a ta dívka se sportovní halence a ve vlněných ponožkách, pomyslela jsem si rozladěně, od níž jsem ještě nikdy neslyšela soudné slovo o oblečení a módě, prohlásila, že jsou ty šaty „rozkošné“ a ten čínský límeček se k nim báječně hodí, a optala se, zda Wies od minule změnila účes. Má trvalou a kolik za ni dala? Přišlo mi, že ten večer konverzace přesáhla všechny meze. Prázdné tlachání o šatech, mužích, umíněné uklízečce, která chodí k Wies, a o Huibovi, bývalém manželovi, jehož jsem z vyprávění v nemocnici znala tak důvěrně, jako bych ho osobně vídala každý večer v prádle, jak se nakrucuje před zrcadlem. Byla jsem podrážděná a současně tou svou nevrlostí pohoršená, protože k hlubšímu a zajímavějšímu rozhovoru tu podle mě stejně skutečně nebyl důvod. Jenže jakkoliv jsem se snažila

přizpůsobit, nedokázala jsem se do hovoru zapojit a připadala si škrobená a nepřijemně upjatá. Jsem snob, vyčítala jsem si.

Domů jsme jely tramvají a probíraly plány na další den, na neděli. Byla to zase stará známá Erica. Chtěly jsme vyrazit parní tramvají k moři a projít se v dunách. Jenže tu neděli zůstala Erica v posteli. Tvrdila, že je unavená, a požádala, abych ji nechala na pokoji. Nemám se na ni prý vázat, ani se o ni starat.

Od té doby to dělávala častěji. Celou neděli prospala. Když jsem zůstala doma, slyšela jsem ji párkrát za den šramotit v kuchyni nebo ve sprchovém koutě, ale jinak bylo hrobové ticho. Během týdne se dost nevyspala. V posteli mnohdy dlouho do noci četla nebo psala – co píše a komu, jsem nevěděla. Moje neurčitá obava z doby před stěhováním, že mě bude rušit ze spaní, však byla zbytečná. Chovala se tiše jako myška, o jejím ponocování jsem věděla jen proto, že když jsem se občas v noci probudila, zahlédla jsem mezi dveřmi prosvítat svislou škvíru světla. Naprosto jsem chápala, že jednou za pár měsíců celou neděli prospí, a důslednost i logika toho konání mě bavila. A tak jsem pokaždé byla co nejvíc potichu, i když mě o to Erica nikdy nepožádala.

První rok jsem se tedy těmi dny odpočinku jedině bavila, později jsem jim začala přiřítat určitý význam a dokázala už předem určit, kdy Erica zmizí na celou neděli pod příkrývkou.

Opakovaně jsem se domnívala, že už jsem tomu přišla na kloub, ale pokaždé, když jsem se dodatečně ohlédla, jsem se opovržlivě – a taky trochu teskně – usmála tomu, co jsem tak

troufale nazývala „vhled“. I teď, s celou krajinou tohoto lidského života v zorném poli, si ještě kladu otázku, zda to, co jsem v dálce považovala za rostoucí strom, nebyl přece jen uhynulý kmen, jehož zeleň udusil okolní plevel.

Těsně před Vánoci toho roku zdědila Erica tři tisíce guldenů, nebo přesněji řečeno máti připadlo dědictví po bezdětném strýci a celé ho věnovala Erice. Zašla za ní do redakce a obálku s penězi jí strčila do ruky. Když jsem Eriku uslyšela na schodech, věděla jsem hned, že se děje něco mimořádného. Prozpěvovala jednu z prstonárodních odrhovaček s banálním textem, jichž ovládala celý repertoár a jejichž všechna slova, k mému velkému pobavení, znala dokonale. Ať už ten cajdák měl dvě sloky, nebo deset, Erica si je pamatovala. Z jejích úst zněly dvojnásob zábavně. Cestou po schodech nahoru švihala obálkou do zdi, plesk-plesk, plesk-plesk, „zas ráno, zas ráno...“ Hned mi bylo jasné, že pila. Obálku mi hodila, klesla na kuchyňskou židli a s hlavou na stole se dala do bezhlesého smíchu. „Máti, ten dobrodinec,“ vypravila ze sebe nakonec a utřela si slzy z očí. „Tři tisíce guldenů pro Eriku!“ Co máti řekla, jsem se nedozvěděla. Obálku jsem jí vrátila. Vzala ji jako kus hadru mezi palec a ukazovák a vyšla z kuchyně, já jsem slila brambory. Srdce mi bušilo, nemohla bych ze sebe vypravit slovo. Po několika okamžicích jsem si uvědomila, že mám v obličejí strnulý úsměv.

Erica se objevila u jídla, až když jsem si loupala místo moučnicku jablko. Nabrala si pořádnou porci kysaného zelí zapečeného s bramborovou kaší a s chutí ho pořádala. Občas jsem zahlédla, jak sotva znatelně vrtí hlavou a potlačuje další záchvat smíchu. Oloupala jsem jí mandarinku a dílky pečlivě

pokládala k okraji jejího talíře. Najednou se při tom na mě zpříma podívala a do očí jí vhrkly slzy. „Beo, Beo,“ řekla a pak dodala babiččino: „Ježkovy voči.“

„Pojď, jde se do biografu,“ zamluvila to lehce, „anebo, proč ne do divadla? Jsem teď bohatá. Kolik je? To ještě stihneme.“

Hon, abych se nejdřív stihla umýt a převléct, pro mě byl opravdovou úlevou. Dávali nějakou americkou veselohru a o přestávce jsme si vypily šálek kávy. Cestou domů Erica najednou pustila mou paži. „Ještě se chvilku projdu,“ řekla a zabočila do postranní ulice. Domů se vrátila až k ránu.

Peníze se rozplynuly jako tající sníh. Koupily jsme si vánoční stromek a Vánoce oslavily po anglicku, s dárky, já jsem dostala náramkové hodinky a nové rádio. Erica si nakoupila drahé šaty a boty, které pak nikdy nenosila, hromady knížek, gramofon a tolik gramofonových desek, že jsme nevěděly, co s nimi. Po bytě se nám celý večer rozléhala komorní hudba a klavírní koncerty, Greta Kellerová nebo *Žebrácká opera*. Vždycky jsme měly v zásobě víno a kořalku. Na Eričino naléhání jsme chodily na večeri do restaurací, navštěvovaly koncerty a nevynechaly jedinou divadelní premiéru. Žila v horečném spěchu, aby peníze utratila. Nejdřív jsem se luxusu bránila, protože jsem na něj z vlastních prostředků nemohla přispívat, ale brzy jsem se nechala hostit bez reptání. Tak ať ty peníze zmizí z domu co nejdřív, říkala jsem si. Jestli je to její cíl, nebudu se zpěčovat. Jen proboha žádnou kritiku, jen to ne. V té době to byla moje mánie. Společnou domácnost, to prosím, ale žádnou cenzuru. Hlavně aby to netrvalo věčně. Těžko jsem snášela tu horečnou náladu, vypjatou rozjařenost.

Na Silvestra se byt najednou zaplnil lidmi. Po schodech nahoru dusali Eričini kolegové. Mladíčci s důležitým výrazem, za nímž skrývali nedostatek sebedůvěry, se omezovali na stručné větičky s afektovaným přízvukem, povytaženým obočím a bezmocným „no právě, no právě“ a vlídným „ach tak, to jsem nevěděl“. Obstarožní svobodní páni, jimž se dlouhodobým zklamáním v žurnalistice a věčným honem za posledním odstavcem poněkud přihrbila záda, se vyjadřovali směsí blahosklonnosti, nadutosti a vševědoucnosti, „no to víte, milá zlatá, letí to“, a u obložených mís se překonávali v úslužnosti. Napočítala jsem dvě manželské dvojice, jedna se dobrácky bavila představou mladých holek ve společném bytě, druhou tvořil hlučný starší pán, který zřejmě unikl nějaké nudné rodinné sešlosti, a trucovitá choť s obrovskou kamejí na halence a slonovinovými korály až po pás, která hned při druhé sklence svařeného vína spustila nářky na svůj osud manželky novináře. A taky sympatická žába, šéfova sekretářka, kterou hosté s postupujícím večerem pověřovali upřímnými vzkazy nadřízenému. Já jsem nikoho nepozvala, byl to Eričin večer, a v té době jsem ostatně o své přátele nestála. „A teď ještě ke všemu pořádám mecheche,“ oznámila Erica před dvěma dny. Jak se jí podařilo tak na poslední chvíli všechny ty lidi sehnat, mi bylo záhadou, ale když ty radovánky trvaly čtvrt hodinku a já jsem už prohodila pár slov se všemi hosty, věděla jsem, že poskytla řešení pro oslavu Silvestra osamělcům a neoblíbeněcům. Byl to jeden z těch večerů, kdy si člověk po skončení říká, uprostřed plných popelníků a ulepených skleniček, jaký smysl takový podnik vůbec má, proč se do toho pouštěl. A je celý nesvůj, jako by nedokázal splnit očekávání. Hosté se

snažili najít společná témata, kde se dalo, a když to vyústilo ve zklamání, protože jim započatý rozhovor přesto neposkytl to správné uspokojení, kroužili po bytě, z Eričina pokoje do mého, a pak se opřeli o kuchyňský stůl a zkoušeli si pohovořit se mnou – já jsem totiž obstarávala občerstvení. Byl to večer, kdy lidé bravurně vrhají do prostoru nejhluupější fráze s cílem přitáhnout pozornost a snad tím napravit toporné chování. Nebo kdy hlubokomyslné úvahy zůstávají viset ve vzducho-prázdnu jako balonky, které vyklouzly z ruky dítěti a pomalu se svažují u stropu. Ze začátku si Erica se situací, ač ji sama vytvořila, vůbec nevěděla rady. Prokoukla jsem její poněkud ostýchavý smích, nepřetržité kouření a neklidné, bezcílné přecházení od jedné skupiny ke druhé, a to mě podnítilo ke krajnímu úsilí vnést do společnosti pohodu. Jedinou sklenici jsem nenechala nedolitou, sendviče a paštičky jsem naservírovala o celou hodinu dřív, než jsem si původně předsevzala, a nepřetržitě jsem mluvila. Jenže k půlnoci už měla Erica vypito tolik, že strojené ovzduší a sotva skrývanou nudu nevnímala. Víím jistě, že večer považovala za vydařený, a její novoroční přípitek byl nespoutaný a trval dlouho. Kolem druhé, když se objevilo dno punčové bowle, moje houževnatost byla téměř tatam a já se v duchu modlila, aby se někdo zvedl a připomněl tak ostatním, že už se připozdilo, zazněl zvonek. „Kdo je to?“ ozývalo se, a „Další návštěva!“ Jeden z těch nádivů s nadějí zvolal: „Teď to teprve začne!“ Erica šla otevřít a přivedla, zčistajasna vystřízlivělá a zbledlá rozčilením, svého šéfa. Neznala jsem ho, jen z doslechu vágní popis, ale věděla jsem okamžitě, kdo je ten cizí člověk, jemuž Erica přidržuje dveře. Nálada se v tu ránu změnila. Někteří hosté se hned snažili

předvést v nejlepší světlo, jiní se stáhli do ulity. V mém pokoji vzniklo sročení, protože se tam šéf usadil na divanu, ti smělí si přisedli k němu nebo si posedali na židle a na podlahu, ti zakřiknutější se drželi vzadu u dveří na balkon a v otevřených dveřích do předsíně. Honem jsem šla přimazat čerstvé sendviče, překlopila bowli dnem vzhůru a do skleničky nalila poslední zbytek punče. Když jsem se vrátila do pokoje a šéfa obsloužila, postrádala jsem Eriku. Našla jsem ji u ní v pokoji, najednou se tam dala do uklízení. Vysypávala z okna na gracht popelníky, natřásala polštáře a rovnala židle. Nevšimla si mě, a tak jsem se potichoučku odkradla pryč. V mém pokoji teď běžel živý hovor a já jsem se vtiskla do kruhu. Šéf si zájem užíval – to na něm bylo vidět. Choval se jako otec, co „se přišel mrknout na mládež“. Pubertální ratolesti dostaly k dispozici obývací pokoj, aby tam uspořádaly večírek, a rodiče se zatím nahoře v ložnici zařídili co nejpohodlněji, matka se natáhla na postel s knihou a s šálkem čaje na nočním stolku, otec se usadil se svými lejstry u toaletního stolku. Po opakovaných významných pohledech při výbuších veselí tam dole, které doléhaly až do ložnice, se rozhodli, že otec to bodře a v kamarádkém duchu půjde očihnout. Musím přiznat, že mě šéf dráždil. Tak moc se zajímal o všechno, co kdo říkal, a rozhovor vedl s takovou dávkou umělého taktu a projevů pochopení, že bych ho nejraději zpražila několika ponižujícími poznámkami.

Hovor se týkal politiky: stát a jedinec oproti státu a mase, téma, které se v té době, kdy se veškerá pozornost zaměřovala na Španělsko a Německo, přetřásalo zhusta. Šéfovy názory a závěry se mi ani trochu nezamlouvaly. Marně jsem čekala

na obranu jedince, ale nikdo ve společnosti se zřejmě k protestu necítil povolán. Po půlhodině jsem se šla podívat po Erice, protože už se neukázala. Její dveře byly dokořán, pokoj byl po Eričině způsobu uklizený, Erica však nikde. Nakouknutí do sprchového kouta a na záchod, do kuchyně (otevřela jsem dokonce dveře z kuchyně na balkon) k ničemu nevedlo a mně s úlekiem došlo, že někam odběhla. Posadila jsem se na její postel a čekala na ni. Třeba se šla jen nalokat čerstvého vzduchu, skočila si pro cigarety do blízké hospůdky, která mívala otevřeno celou noc. Občas jsem zabrousila do svého pokoje, vysypala popelníky, ledabyle jsem posbírala nějaké skleničky a talířky a odnesla je do kuchyně. Pak jsem se vrátila do Eričina pokoje, vyklonila se z okna a vyhlížela na gracht, pokaždé znovu s nadějí, že z pozdního flamendra v dálce se vyklube Erica. Jenže ona se nevracela, a když se společnost konečně zvedla k odchodu, zavřela jsem dveře do jejího pokoje a tlumeným hlasem oznámila, že Erica se omlouvá, rozbolela ji strašně hlava a šla si lehnout. Vyprovázela jsem lidi z bytu. V duchu jsem se modlila, aby Eriků nepotkali na ulici. Ale ta se nevracela. Postavila jsem vodu na nádobí a umyla použitý servis, poklidila jsem, v pokoji zametla, opatřila jsem kamna, a když jsem k ránu zalezla zmožená do postele, nebylo po oslavě ani památky, ba i hustý kouř z tabáku odtáhl ven, do jasné mrazivé noci.

Třásla jsem se pod příkrývkou, teď byla v bytě zima. Ale proč Erica odešla? V hlavě se mi honily mlhavé teorie a tušení. Stále se mi vynořoval před očima Eričin bledý obličej, když zvala šéfa dál, ve spojení s jejím rozrušením před několika měsíci cestou k Wies, kdy mě tak nečekaně táhla přes ulici.

Pak jsem se v myšlenkách obrátila k Wies. Proč ji Erica nepozvala? Je snad na noc u ní? Ale proč by to dělala, pomyslela jsem si nevrle. Vyskočila jsem z postele a ohřála si trochu mléka. Když jsem opřená o polštáře po doušcích upíjela svůj uspávací mok, ozval se v zámku Eričin klíč. Spěšně jsem zhasla. Znovu jsem se zachumlala pod přikrývku a slyšela, jak se Erica plíží nahoru.